

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА: СТРАТЕГІЇ ТА ПАРАДИГМИ

У статті визначено й науково обґрунтовано стратегії та парадигми оцінки педагогічної майстерності викладача вищої школи в добу пріоритету особистості, її спрямованості на духовну взаємодію і співтворчість з аудиторією з метою формування професіоналізму та інтелігентності. Студентська аудиторія розглядається з позицій останніх наукових досягнень та особливостей сучасної професійної педагогіки не як сума індивідів, а як різнобарвне ціле, як носій нової системної якості, показниками якої є мотивація, переживання, емоції, особлива психоенергетика, яка є «мотором» і регулятором професійної майстерності викладача, його професійної поведінки в аудиторній спільноті. Доведено, що в сучасній аудиторії, яка є ядром колективної суб'єктивності, вирус і дух часу, і ринкова економіка, і тональність потреб та запитань, і матеріальна нерівність тощо. Пропонується а у д и т о р і ю розглядати як живий організм, як соціально-професійну спільноту, організаційно і професійно створену навчальним закладом із метою здобуття вищої освіти і досвіду майбутньої професійної діяльності у духовній сфері, сфері науки, культури і виробництва.

Педагогічна майстерність професійної діяльності викладача в аудиторії представлена як управління свого роду рефлексивним простором у колі «викладач – студент», «студент – студенти», в якому відбуваються найважливіші складні, з точки зору професійної педагогіки, процеси: формування ціннісно-професійної єдності, встановлення оптимальних навчальних стосунків, атмосфери співтворчості, заохочення ініціативи і створення можливостей для максимальної самореалізації студентів через розкриття і стимулювання творчого потенціалу, використання з цією метою найефективніших засобів, на основі яких розгортається за допомогою викладача-майстра зовнішньо і внутрішньомовленнєвий процес, особистісно-професійне збагачення. У зв'язку з цим педагогічний процес професійної підготовки у вищій школі розглядаємо як процес духовної взаємодії викладачів і студентів в умовах духовної взаємодії, психологічно сприятливого освітнього середовища, діалогічної культури й інтелектуальної співтворчості.

Педагогічну майстерність організатора цього процесу викладача вищої школи визначаємо як створення стимулюючої системи професійного навчання, його (викладача) здатність за мінімально витрачений час і психологічних навантажень досягати вершин професійного розвитку студентів у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: викладач, студент, аудиторія, парадигма, духовна взаємодія, педагогічна майстерність.

Постановка проблеми. Традиційна концептуальна парадигма професійної вищої освіти, що склалася, ігнорує накопичені наукові уявлення філософії, теології, літератури, соціальних наук, психології, педагогіки про особливості сучасного професіоналізму викладача і студента, майбутнього фахівця як унікальних, складних, неоднотипних і неповторних людських особистостей, інтереси й мотиви яких не завжди збігаються з тим, що пропонує їм традиційне навчальне середовище університетів, інститутів і кафедр.

Відсутність на сучасному етапі розвитку професійної педагогіки досліджень із цієї проблеми, ґрунтовного вивчення результативності впливу педагогічної майстерності викладача на гармонізацію розвитку професіоналізму студентів у нових умовах соціуму з урахуванням наукових досягнень теорії і методики професійної освіти потребує науково обґрунтованої відповіді на такі важливі питання: чи

виникне у традиційному початковому середовищі вищої школи гостра потреба викладачів і студентів у духовній взаємодії, необхідність співтворчості, бажання щиро й відкрито виявляти свою унікальність, ініціативу, науково-дослідницьку активність, особливу духовну місію, інтелектуальні й вольові зусилля тощо?

Тому, як підтверджує й відомий дослідник цих питань, філософ Ю. Саух [1], панівна традиційна модель професіоналізму викладача вищої школи, його педагогічна майстерність, незважаючи на свою першорядність у часи економічних депресій, поступово здаватиме свої позиції, поступаючись культурній та особистісній, які роблять акцент на освіті як на процесі, в якому його суб'єкти мають змогу найповніше пізнавати й реалізовувати себе, морально вдосконалюватися та розвивати відповідно до вимог часу власні необхідні педагогічні здібності.

У зв'язку з цим педагогічний процес професійної підготовки студентів у вищій школі ми розглядаємо як процес духовної взаємодії викладачів і студентів в умовах психологічно сприятливого освітнього середовища, діалогічної культури й інтелектуальної співтворчості.

Педагогічну майстерність викладача – організатора такого процесу визначаємо як його здатність за умови мінімально витраченого часу й завантажень досягати вершин професійного розвитку й саморозвитку студентів у процесі фахової підготовки.

Але постає питання, які педагогічні пріоритети і стратегії педагогічної майстерності забезпечують вершинний професійний розвиток студентів? За яких умов цей процес відбувається успішно?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теоретико-методологічному рівні ці проблеми вже висвітлювались у працях вітчизняних філософів, психологів, педагогів і культурологів (В. Андрущенко, Є. Барбіної, І. Беха, Г. Балла, Я. Бельмаз, С. Боришевського, С. Вітвицької, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Ковальчука, В. Кременя, О. Морозова, В. Олійника, С. Крисюка, В. Кудіна, Н. Ничкало, Н. Протасової, О. Пехоти, Л. Пуховської, П. Сауха, В. Семиченко, Т. Туркот, С. Шандрук, В. Червонецького, Д. Чернилевського та ін.), які визначили вагомі педагогічні можливості інтеграції професійно-орієнтованих позицій і знань у змістових навчальних модулях фахової підготовки фахівців тощо.

Але в чому полягає глобальна педагогічна проблема? Державна політика у справі розбудови професійної вищої освіти спрямована на досягнення українською освітою сучасного світового рівня, подальший розвиток національних освітніх традицій, оновлення змісту, форм і методів примноження культурологічного й інтелектуального потенціалу викладацьких кадрів нового покоління, висококваліфікованих фахівців широкого профілю, здатних працювати в режимі випереджальної системи вищої освіти, в умовах стрімких економічних змін і глобалізації відносин, запроваджувати нові системи професійного навчання з урахуванням усього прогресивного, що напрацьовано у світовій, європейській і вітчизняній педагогічній науці та практиці.

Мета статті. Головна мета цієї роботи – висвітлити теоретико-педагогічне обґрунтування актуально перспективних підходів до стратегій та парадигм, пов'язаних з оцінкою досягнень педагогічної майстерності викладача вищої школи нині і в майбутньому, та з'ясувати, за яких умов педагогічної діяльності викладача сучасна студентська аудиторія досягає професійно-прогресивного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Відповідь на поставлені питання варто починати з того, що

нині студентська аудиторія може прийняти інформацію викладача і його самого, а може й не прийняти. Тому перша парадигма педагогічної майстерності пов'язана з чіткою відповіддю сучасного викладача на такі вкрай важливі запитання до себе: якими шляхами принцип особистісно орієнтованого навчання студентів призводить до успішного результату? Допоможе в цьому вчасне визначення викладачем власної траєкторії руху до успішної самореалізації себе у професійній діяльності, в процесі якої він може отримати найточнішу інформацію про себе: Хто Я? В чому сутність мого життя? Чи правильний мій вибір? Як я як професіонал виглядаю на тлі інших? Чи дасть змогу мені ця діяльність стати щасливою людиною? Чи зможу максимально реалізувати себе як індивідуальність, як особистість? Чи може це поприще, чи стане для мене діяльність викладача предметом мого життя, найуспішнішого професійно-особистісного самоздійснення і самореалізації? Чи маю для цього внутрішній духовний та інтелектуальний потенціал? Чи зможу створити умови для становлення ідентичності себе існуючого зі своєю власною природою? І найважливіше: як сприйматиме мене студентська аудиторія?

Відповіді викладачів на такі питання мають соціальне значення, де важливе місце займає наявність другої парадигми – чіткого уявлення викладача про найважливіше для нього освітнє середовище – студентську аудиторію, особливостями якої є принципово нові концептуальні підходи до розуміння її сутності.

«Великим тлумачним словником сучасної української мови» [2, с. 46] аудиторія тлумачиться як «зал для читання лекцій, доповідей». І тільки в «Словнику іншомовних слів» [3, с. 61] цей термін доповнюється, на наш погляд, суттєвими й важливими тлумаченнями: «численна аудиторія», «контакт із аудиторією», «уважна аудиторія», «активна аудиторія», «звернутися з питанням до аудиторії».

З огляду на сучасні реалії, студентська аудиторія – це не сума індивідів, а якісно різнобарвне ціле як носій системної якості, показниками якої є колективна співмотивація, співпереживання, емоції, особлива психоенергетика, яка набагато частіше, ніж зазвичай, є «мотором» і регулятором поведінки аудиторної спільноти. Вона і є ядром колективної суб'єктивності.

У сучасній аудиторії вирус і дух часу, і ринкова економіка, і тональність потреб та запитань, матеріальна нерівність тощо.

Тому аудиторію логічно розглядати як живий організм, як соціально-професійну спільноту, організаційно і професійно створену закладом вищої освіти з метою здобуття навичок і перспективного досвіду майбутньої професійної діяльності у духовній сфері, сфері науки, культури і виробництва.

Студентська аудиторія – це свого роду рефлексивний простір у колі «викладач – студент», «студент – студенти», в якому відбуваються такі найважливіші й складні, з точки зору професійної педагогіки, процеси:

- розвиток і саморозвиток кожного суб'єкта педагогічного процесу вишу;
- формування соціальної компетентності;
- цілісне осмислення і узагальнення інформації;
- вироблення власної думки на основі отриманої інформації, живого обговорення різних аспектів і проблем у цьому колі;
- інтегрування знань, розробка власних планів професійного самоздійснення тощо.

Але процес мотивованого професійного саморостання відбувається в аудиторії тільки за певних умов, основними з яких є: педагогічна майстерність викладача в роботі з аудиторією, наявність навичок формування ціннісно-професійної єдності, встановлення оптимальних навчальних стосунків, атмосфери співтворчості, заохочення ініціативи і створення можливостей максимальної самореалізації студентів через розкриття і стимулювання їхнього творчого потенціалу, використання з цією метою найефективніших засобів, на основі яких розгортається, за допомогою творця цього процесу – викладача-майстра зовнішньо і внутрішньомовленнєвий процес, духовно-творча взаємодія, особистісно-професійне збагачення.

Але не все так просто, як у теорії. На практиці аудиторія може виглядати і часто-густо виглядає інакше тільки тому, що якихось «таємничих умов» не дотримано. Деякі умови на шляху до отримання освітнього продукту високої якості залежать від складу аудиторії, санітарно-гігієнічних умов тощо, але, без сумніву, більшість – від педагогічної майстерності самого викладача.

Нині вітчизняна педагогіка досліджує багато таких загальнолюдських проблем, які ще вчора сприймалися абстрактними, а нині щодня стають актуальнішими, конкретнішими, стосуючись усіх мешканців планети, в пошуках більш досконалої системи освіти, шляхів інтеграції в Європейський освітній простір, подолання планетарної провінціальності, деформації моральної свідомості. Такі пошуки прогресивних педагогів відбуваються по всьому світі. Цей пошук є архіважливим, бо якщо саме зараз засобами освіти не докласти до цього зусиль, оздоровлення морально-психологічного клімату в усіх сферах, пробудження совісті, обов'язку, людяності й відповідальності, то в недалекому майбутньому всі негативні явища у відносинах людей, народів, країн, які нині спостерігаються, можуть набути катастрофічних наслідків.

Такий підхід пояснюється тим, що будь-яка система освіти може слугувати засобом самороз-

витку й успішної професійної самореалізації тільки тоді, коли для цього створені внутрішні умови, що потребує педагога-професіонала, мислення якого не обмежене лише спеціальними знаннями, а має риси універсальності, фундаментальності й морально-духовної основи, викладача, який би не тільки міг удосконалювати зміст своєї професійної діяльності, але й являв собою взірць високої духовності, духовної культури.

Сучасному викладачу варто рішуче повернутись обличчям до культури і виховання, бо якщо й надалі він абсолютизуватиме свою місію як транслятора знань, у такої освіти немає майбутнього, вона виродиться в систему дистанційного навчання і вимре.

Запропонований концептуальний підхід може бути реалізованим лише за умови усім світом визнаної перспективної в майбутньому – т р е т ь о ї – гуманістичної парадигми вищої освіти, яку науково обґрунтував І. Зязюн: «Смисл і ціль освіти – людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонія її відносин із собою й іншими людьми, зі світом. У такий спосіб освіта на державному рівні створює умови розвитку – саморозвитку, виховання – самовиховання, навчання – самонавчання всіх і кожного. <...> Система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості, і в ідеалі її призначення – щастя людини» [4, с. 21].

Отже, з яких позицій ми не підходили б до парадигми педагогічної майстерності, її результативність полягає в оперативних і безпосередніх практичних кроках успішного здійснення професійної співтворчості зі студентами, що вимагає серйозного наукового обґрунтування відповіді на важливі запитання, наведені нижче.

- Якими нині мають бути цілі сучасної професійної освіти, що визначають її зміст та організацію?
- Яким чином відбирати зміст професійно орієнтованої освіти?
- За якими критеріями мають оцінюватись якості отриманої професійної освіти у вищих навчальних закладах?

Відповіді на ці запитання і визначають стратегію розвитку педагогічної майстерності, її пріоритет та напрями самовиявлення.

Дієвість педагогічної майстерності викладача повністю залежить від науково-методичного забезпечення стратегії професійної культури студентів, яка полягає у:

- формуванні базової культури особистості, її вмінні виявляти своє ставлення до світу, до людей, до себе у відповідних професійних формах;
- розумінні відповідальності в перетворенні наявної практики авторитаризму у стосунках суб'єктів освітніх закладів;
- появі у студентів нової свідомості з орієнтацією на світову культуру миру, адекватної почут-

тям, потребам і діям, відповідальності за безпеку, благополуччя, комфорт і радість життя.

Таким чином, проаналізовані нами окремі напрями методологічних проблем педагогічної майстерності викладача дають підстави для висновку, що до найважливіших, сучасних і гострохарактерних цілей професійної майстерності належать:

- гармонізація міжособистісних навчальних стосунків на основі реалізації загальнолюдських цінностей, на досягненнях у цій сфері різних культур і цивілізацій, на повазі етнокультурних особливостей інших народів;

- успішне навчання майбутніх фахівців умінню жити й працювати разом, у команді, групі, брати на себе відповідальність за долю інших людей;

- здійснення психологічного оздоровлення студентів гуманістичними методами виховання через успішну творчу співпрацю, духовну взаємодію, стимулювання і оволодіння методами професійного самооздоровлення тощо.

Реалізація таких глобальних цілей потребує оригінальних педагогічних проєктів, засобів та педагогічної майстерності, парадигмами й особливостями яких мають бути, на думку І. Зязюна, такі умови:

- якщо парадигма професійної освіти орієнтована на полікультурну особистісно орієнтовану освіту гуманістичного типу, що забезпечує необхідні умови для становлення особистості суб'єкта професії як професіонала і людини культури;

- теоретико-методологічні засади полікультурної професійної освіти будуть всебічно і адекватно (ізоморфно, конгруентно тощо) відображати сучасні культурологічні уявлення на різних рівнях їх системної організації, парадигмальних культурних форм, множинності і варіативності концептуальних підходів з урахуванням особливостей цивілізаційного постіндустріального етапу розвитку сфери освіти;

- суб'єкти освітньої діяльності керуватимуться цілісною системою когнітивно-ціннісно-регулятивних смислів з урахуванням сучасних уявлень про сутність становлення і розвитку особистості, що відтворюють об'єктивну потребу суспільства у високому рівні розвитку професіоналізму і культури, особистісних якостей майбутніх спеціалістів;

- змістова і процесуальна сторона основних видів (науково-дослідної, освітньо-виховної) і форм (групових чи індивідуальних, самостійних чи під безпосереднім керівництвом педагога тощо) теоретичної і практичної діяльності головних суб'єктів освіти (викладачів, учнів, слухачів тощо) будуть спроектовані як культурний процес на основі діалогу і співробітництва його учасників [5, с. 62–63].

Наш багаторічний досвід організації навчального процесу в різних студентських аудиторіях показав, що професійна співтворчість досягається тільки тоді, коли спільний зі студентами цілеспрямований пошук педагогічної істини сприяє:

- полегшенню переходу від навчання до самонавчання;

- піднесенню педагогічної свідомості на вищій професійний рівень;

- розвитку здатності адекватно сприймати власні індивідуальні якості, точно передбачати, як вони можуть впливати на вчинки й професійну поведінку;

- стимулюванню вільнодумства, максимального емоційного залучення кожного студента до професійного розв'язання конкретної творчої ситуації;

- розвитку чутливості й сприйнятливості емоційного стану інших людей;

- отриманню нових навичок активного аналізу складних педагогічних явищ, внутрішніх властивостей і педагогічного досвіду, професійних вчинків, їх мотивів.

Отже, йдеться про педагогічну майстерність цілеспрямованого створення такої стимулюючої системи професійного навчання, яку студент сприймає як щось надзвичайне й життєво необхідне для роботи, де він міг би сам вибирати такі види пізнавальної діяльності, за яких відбувається постійний пошук оптимальних, розрахованих на перспективу, педагогічних рішень, що і є стратегією й парадигмою педагогічної майстерності викладача.

Сучасний викладач працює в добу пріоритету особистості. Його професійна репутація, педагогічна майстерність оцінюються студентами по-різному, в залежності не тільки від професійних якостей, але й від того, з якими групами студентів викладач працює і наскільки успішно впливає на їхнє професійне самовизначення і зростання, успішне самоздійснення.

Втім, особистісний зміст і стиль взаємин із людьми, характер професійної поведінки викладача як людини теж залежить від багатьох факторів і намірів, цілей педагогічної діяльності, незважаючи на те, що кожен із них мріє стати майстром.

За результатами власних наукових пошуків і досліджень психологів, зокрема, Я. Коломенського, нами виділено з метою успішної професійної взаємодії в процесі формування педагогічної майстерності майбутніх викладачів такі три типові групи, для кожної з яких необхідно науково обґрунтувати і проєктувати особливі педагогічні прийоми та засоби продуктивного опанування й успішного вияву педагогічної майстерності.

Перша – позитивна. Викладач любить свою важку роботу і своїх студентів, вважає їх своїми співробітниками й колегами, постійно виявляючи це у своїй поведінці в словесній формі «тепло-тепло».

Друга – негативна «холодно-холодно». Викладач цього типу не любить тих, із ким працює, педагогічна діяльність його обтяжує. При цьому він відверто і майже постійно так виявляє «негатив» у поведінці: рідко радить, але часто наказує; рідко допомагає – часто вимагає; неохоче хвалить – із задоволенням вказує на недоліки.

Третя – викладачі, які в душі люблять свою справу і своїх студентів, але, коли спостерігаєш за ними, важко в це повірити: «в душі – тепло, а зовні – холодно»: суворий погляд, вимогливий голос, стримані жести. Такий викладач зайвий раз не посміхнеться, доброту й теплоту до людей проявити не вміє. О. Пушкін про таких викладачів відгукувався так: «Вздыхать и думать про себя: Когда же черт возьмет тебя?»

Таким чином, зміни в університетській освіті трансформуються у нові вимоги навіть до викладачів, які мріють або вже досягли педагогічної майстерності в організації навчальних занять, орієнтованих на розвиток професіоналізму студентів, вимагаючи від них неабиякого й особливого психолого-методичного забезпечення, активного використання досвіду талановитих колег, здатних до комфортного навчального спілкування за формулою «тепло–тепло», налагодження духовної взаємодії, професійної співтворчості зі студентською аудиторією.

Тому педагогічна майстерність – це динамічна інтегративна система, компонентами якої є, за І. Зязюном, гуманістична спрямованість, професійна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна техніка.

Сучасні дослідники по-різному роблять спроби визначати, наскільки педагоги володіють педагогічною майстерністю. В. Ковальчук, зокрема, виділяє такі інтегративні показники ефективності педагогічної майстерності:

- поліпшення кількісних і якісних характеристик навчальної діяльності учнів;
- зменшення часу на досягнення конкретної навчальної мети;
- міцність засвоєння і закріплення знань, умінь, навичок учнями;
- полегшення навчальної діяльності;
- задоволеність процесом навчання, викладачем, учнями;
- ставлення до навчання;

- ефективна трансформація знань в уміння;
- позитивна атмосфера в процесі навчання [6, с. 576].

Висновки і пропозиції. Якість професійної освіти майбутніх фахівців прямо залежить від наявності педагогічної майстерності у викладачів закладів вищої освіти.

Сучасна ситуація вимагає інших парадигм розвитку професіоналізму і відповідної майстерності його формування. Узагальнення викладеного в статті зумовлює висновок про те, що педагогічна майстерність може і має стати основною складовою частиною професійної підготовки викладачів вищої школи, здатних стимулювати розвиток професійної освіти на засадах дійсної її гуманізації і культури відповідності.

Список використаної літератури:

1. Саух П.Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 382 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Словник іншомовних слів / За ред. С.Я. Єрмоленко; худож. оформлювач О.С. Юхтман. Харків: Фоліо, 2006. 623 с.
4. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи* : монографія / За ред. І.А. Зязюна. К.: Віпол. 2000. 636 с.
5. Зязюн І.А. Філософія професійного розвитку людини. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: збірник наукових праць / За редакцією Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО та О.Г. РОМАНОВСЬКОГО. Вип. 5(9). Харків: НТУ «ХПІ», 2004. 484 с.
6. Ковальчук В.І. Педагогічна майстерність викладача як основа його компетентності. *Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей*: зб. матеріалів ІХ Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької / за ред. І.А. Зязюна. Вип. 3(7). Чернівці: Зелена Буковина, 2011. 640 с.

Sushchenko T. Teacher's professional skills: strategies and paradigms

The article defines and scientifically substantiates the strategies and paradigms of assessing the professional skills of the teacher of higher educational establishment in the era of the priority of the individual, its focus on spiritual interaction and co-creation with the student audience in order to form their professionalism and intelligence.

The student's audience is analyzed from the point of view of scientific achievements and peculiarities of modern professional pedagogy, not as the sum of individuals, but as a qualitatively colorful unity, whose indicators are: motivation, experience, emotions, special psycho-energetics, which often acts as an "engine" and regulates the development of professional proficiency of the teacher, his skillful behavior in the lecture hall.

It is proved by the author that the modern audience is the core of collective subjectivity, which possesses the spirit of time, pursues the market economy, responds to needs and demands of the society, and realizes the inequality of people etc.

It is proposed to consider the audience as a living organism, as a social-professional community, which was organized and professionally created by a higher educational institution for getting higher education and experience of future professional activity in the spiritual, scientific, cultural and manufacturing spheres.

Pedagogical skills of professional activity of the teacher in the audience are presented as the management between "teacher – student", "student – students". In this reflexive space the most important and complicated processes from the point of professional pedagogy are held. Due to them the formation of professional values and unity, the establishment of optimal educational relationships, the construction of atmosphere of co-creation, the encouragement of initiative and the foundation of opportunities for maximum self-realization of students through the disclosure and stimulation of creative potential are taking place. Thanks to those most effective measures, with the help skillful teacher proceeds the development of external and internal communicative abilities, continuous personal and professional enrichment of students.

Thereby, the pedagogical process of professional training of students in higher educational establishments is regarded as a process of close cooperation between teachers and students in conditions of spiritual interaction in psychologically favorable educational environment, cultural and intellectual co-creation.

The organizer of this process is the teacher of higher educational establishment. His pedagogical skills are defined as the creation of a stimulating system of vocational training, as the ability of the teacher to reach the heights of professional development of students in the process of their professional training in a short period of time and without psychological stress.

Key words: *teacher, student, audience, paradigm, spiritual interaction, pedagogical skills.*